ועלו בידו שתים חייב והתנן פטור לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני: כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע בן בתירא מחייב וחכמים פוטרין: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנא' [א] כי א"ב המו"ן גוים נתתיך אב נתתיך לאומות בחור נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות מלך נתתיך לאומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר' יוחנן דידיה אמר [ב] אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה דבי רבי נתן אמרי [ג] כי יר"ט הדרך לנגדי יראה ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא [ד] כרמ"ל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר [ה] והוא קללני קללה נמרצ"ת נוטריקון נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא ר"נ בר יצחק אמר [ו] מה נדבר ומה נצטד"ק נכונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו קדושים אנחנו: מתני' הכותב ב' אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים ר"ג מחייב וחכמים פוטרין: גמ' במאי קמיפלגי ר"ג סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב וחכ"א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב' חוטין העושה שתי בתי נירין בנירין (ג) בקירום בנפה בכברה ובסל חייב והתופר ב' תפירות והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות: גמ' כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג' לא קשיא הא באלימי הא בקטיני אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי קטיני תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן (ג) ב' חוטין ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין והאורג (ד) ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר"א תניא אידך האורג ב' חוטין על הגס ועל האימרא חייב ר"א אומר אפילו אחד ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג' בתי נירין והאורג ב' חוטין על הגס ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב' בתי נירין כו': מאי [בנירין] אמר אביי תרתי בבתי (ה) נירא וחדא בנירא: בקירום: מאי בקירום אמר רב מצוביתא: והתופר ב' תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב' תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: היכי משכחת לה

דעבדה

רש"י

ועלו בידו שתים. היינו נמי מתכוין לכתוב ס' וכתב שני זיינין הא. דתנן פטור: דבעי זיוני. שעדיין צריכות ראשי הזיינין לזיין בתגין שלהן שהזיינין צריכות ג' זיונין ימין ושמאל ולמעלה כדאמרינן במנחות (דף כט:): מלך נתתיך. נשיא אלהים אתה (בראשית כג): אנכי. מדלא אמר אני: אנא נפשי. אני בעצמי: אמירה. שהיא נעימה: כרמל. גבי מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמביאה כשהיא לחה בעוד שהזרע נפות והכר של קש מלא הימנו: מתני' אחת שחרית ואחת בין הערבים. כיון דהוו"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: גמ' יש ידיעה לחצי שיעור. לחלק כדי שלא יצטרף עמו חצי האחר:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר. אתא לפרושי שיעור אורג שמנו[ט] באבות מלאכות (לעיל דף עג.) דתנן התם שני חוטין: בתחילה. אם זו תחלת אריגתו של בגד: ואחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם האחר: בתי נירין. שנתן ב' חוטין של שתי בנירה שקורין ליי"ש: בנירין ובקירום. מפרש בגמרא: בנפה ובכברה. הנך לאו נירין ממש אלא מסרסר ומרכיב חוט א' [של ערב[י]] בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתקנו: גמ' כי אתא ר' יצחק תני. מתני' הכי ר"א אומר האורג ב' חוטין בתחלה ולא פליג ר"א ארבנן אלא באחד על האריג: להאי גיסא. אלימי ג' ולא ב' משום דהנים סתרי דמתוך עוביין אין נדבקים יפה זה בזה וקטיני בהנים מיחייב: ואמרי ליה להאי גיסא. אלימי הנים חייב: דידיעי. דבר הנראה הוא אבל קטיני בהנים פטור: ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין. יש שאורגין סביב [הבגד[י]] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של [שתי[פ]] ורוחב[פ] ברוחב הבגד כשיעור שלשה בתי נירין והאורג בו שני חוטין (ו) חייב: למה זה דומה. כלומר להכי מחייבי באריג קצר כי האי ולא אמרי כמלא רוחב הסיט כדמשערינן במתני'[פ] באורג באמצע הבגד: דומה לאורג צלצול קטן. חגורה קצרה שאינה רחבה יותר משלשה בתי נירין: על הגס. אריג הרבה: על האימרא. תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימרא: ובשפה. לאורך השתי כולו עושין אותו: תרתי בבתי[ק] נירא וחדא בנירא. ב' פעמי' מרכיב לחוט של שתי בבת נירא דהיינו שקורין ליל"א: ואחת בנירא. ופעם שלישית מרכיבו על חוט[ק] הנירא שקורין ליל"א המורכב על הקנה: מצוביתא. יריעת גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימי"ש והיא במקום הקנה העולה ויורד ביריעת אריגת נשים שקורין פריס"א: הא תנינא ליה באבות מלאכות. ולמה לי למיהדר ולמתנייה הכא הואיל ולא לפרושי בה מידי אתא בשלמא אורג משום פלוגתא ושתי בתי נירין לאשמועינן בנירין ובקירום ובנפה ובכברה וסל דלא תנא לה (ז) התם:

תוספות

והתניא פטור. אין נראה לר"י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני' ומיהו איכא למימר דממתני' לא קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב' אותיות אחרות דלא בעי זיוני משמע דמשום זיון פטר ליה אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים אפי' נתכוין לאותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני דהא בברייתא לא קתני וכתב שני זיינין דנוכל לומר דאתי לאשמעינן הא כתב שתי אותיות אחרות דלא בעי זיון חייב כדפירשתי (א) במתניתין לכך נראה דממתני' פריך וגרסינן והתנן:

רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור. נראה לטעם דרשב"ג[ל] משום דכתיב או הודע אליו חטאתו ידיעת חטאת הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה דלאו חטאת לאו שמה ידיעה:

ורבנן סברי יש ידיעה לחצי כו'. פירש בקונט' הא דנקט אות אחת שחרית ואחת בין הערבים כיון דהוי שהות בינתים כדי לידע חשיב כשתי העלמות ואין נראה הלא דהוה ליה לפרש שיעור שהות ועוד דאמר לעיל[ט] כתב אות אחת בציפורי ואות אחת בטבריא חייב אע"ג דמסתמא יש שהות כדי לידע ונראה דמיירי שידע בינתים ואחת שחרית ואחת ערבית נקט לרבותא דאף על גב דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג:

הדרן עלך הבונה

האורג. אומר ר"י דה"ג ותכ"א בין בתחלה בין בסוף ול"ג בין באמצע בין בסוף דא"כ הוה משמע בסוף הבגד ממש והתם אפי' רבנן מודו דחייב אפילו באחת כדאמרינן סוף פרק הבונה (לעיל דף קד:) אבל אי לא גרסינן באמצע אתי שפיר דבסוף לא בסוף ממש קאמר: הכל

רבינו חננאל

יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו דיו ע"ג סיקרא או סיקרא ע"ג דיו חייב ר' יצחק אמר חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה. זה ששמענו פירוש זה כגון שכתב בקרקע של טבריא ש"ין ובקרקע כנגדו בצפורי [מ"ם] חייב מ"ט כתיבה [היא] שהרי כתב ב' אותיות והן שם אלא שמחוסרת קריבה כלומר אין שם חסר דבר במלאכה אלא אילו הארץ המ"ם עד שיקרבנו לשי"ן הרי נתחבר הדבר אע"פ שגם עתה המכוון זה האות כנגד זה האות קורא השם הנכתב מחוסר קריבה הוא. ואקשינן והתנן על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. ופרקי' התם לגבי הפנקס מחוסר מעשה קריבה. כלומר צריך מעשה לקרב דפי הפנקס שהוא מעשה אחר זולת מעשה הכתיבה ואם לא קריבה ולא כלום הוא שאין שם ב' אותיות. ואם תאמר גם זה צריך להאריך האות האחת ולקרבה לחברתה להיותן נקראות יחדו לא דמי הא להא דהתם ככר האות כתובה היא. מאי אמרת היא קטנה ורוצה לעשות גדולה לא איכפת לן פי' כתיבה [היא] וחייב. תנא הגיה אות אחת חייב. ואקשי' השתא כתב אות אחת פטור המגיה אחת חייב. ופריק רבא כגון שהיה ספר שהיה חסר לד"ש ובא להגיהו ועשאו ד"ש השלימו לספר דקי"ל כתב אות אחת להשלים דברי הכל חייב. ר"א (כיון) [כגון] שנוטל לתגו של דל"ת מחקו וכתבו ר"ש ודברי אביי פשוטין הן: תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלתה בידו שתים חייב. והתניא פטור. פי' ושנינן בדבעי זיונא. פי' כגון צריך לכתוב ט"ת ומדי והרהו לא הדביק בו (לצלם) האחרון וממצא כאילו פן איבעי זיונא כדי שיתרבו צורת האותיות פטור שעדיין אינה כתובה ואם לאו חייב ודוקא שצריך (פס) בענין שכתבו: נוטריקון. הוא לשון יון וסופרי המלכים והשרים שלהם יש להן כתב שקוראין אותו נוטריק' ואומר המלך לסופר כתוב טופס המלך מסדר לפני בפיו והסופר כותב מפיו מילי שממששת כמה ובשיטה אחת כותב מגלה והוו נוטריקון: יש מי שאוכל חצי זית חלב בשגגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת רבן

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ט מהל' שגגות הלכה ס:
א ג מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יז סמג לאוין סה:
ב ד מיי' שם הל' טז:
ג ה מיי' פ"י שם הל' ט:
ד ו שם הלכה י:
ה ז מיי' פ"ט שם הל' יח:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) מנחות דף סו: ע"ש, ב) [שם], ג) כריתות יב:, ד) [שם דף יט. [לעיל עג.], ה) לעיל קד: כריתות יז: יט:, ו) [לעיל עג.], ז) [תוספתא פרק י"ג], ח) עמוד ב, ט) קד ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והתניא וכו' חייב כדפירשתי במתניתין: (ב) במשנה שתי בתי נירין בנירים: (ג) גמ' בין בסוף שיעורו שתי חוטין: (ד) שם שלשה בתי נירין האורג כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) שם אמר אביי תרתי בבת נירא: (ו) רש"י ד"ה ובשפה וכו' ב' חוטין של ערב חייב: (ז) ד"ה הא תנינא וכו' תנן להו התם:

גליון הש"ס

גמ' קדושים אנחנו. ע"פ במדרש במדבר רבה בעניין אחר[1234567] לשון של פסוק נמיה לנמן עמנו: שם א"ל להאי גיסא. פסחים קט ע"א, ב"ב מב ע"ב:

תורה אור השלם

א) וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ: [בראשית יז, ה]

ב) אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: [שמות כ, ב]

ג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי: [במדבר כב, לב]

ד) וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַייָ אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ: [ויקרא ב, יד]

ה) וְהִנֵּה עִמְּךָ שִׁמְעִי בֶן גֵּרָא בֶן הַיְמִינִי מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לֶכְתִּי מַחֲנָיִם וְהוּא יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן וָאֶשָּׁבַע לוֹ בַייָ לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בֶּחָרֶב: [מלכים א, ב, ח]

ו) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה נֹּאמַר לַאדֹנִי מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֶּנּוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ: [בראשית מד, טז]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] צ"ל כתיבת (כת"י). ב] נראה דהגהות הב"ח אות ד שייך גם כאן דצ"ל האורג (והוא כעין "אמר מר" וסתמא כרבנן, מנחם משיב נפש): ג] מאי שתי נירין (כ"ה במהרש"ל דפו"ר): ד] כת"י רב יהודה (וכן העתיק הערוך ערך מצביתא ובערך קרס, דק"ס, רש"ש): ה] כל"ל, וכ"ה לקמן ג' שיעור אורג שמנו חכמים ס"א רש"ל (גליון): ו] הוסיפוהו ע"פ רש"י שבריו"ף (דק"ס): ז] כן הגיה המהר"ם (דק"ס) לכאורה כוונת המהר"ם למחוק "השפה" ולכתוב במקומו "הבגד" או שצ"ל שפה: ח] כן הגיה המהר"ם במקום של "ערב" שבדפו"ר (דק"ס): ט] נדצ"ל ורוחבו (באה"מ): י] צ"ל שתי (דק"ס) וכמו שהגיה הב"ח בגמ': כ] כ"ה בכל דפו"ר (כפוס' סי' כו, ועי' לפנינו שם (כל סק"ג)): ל] צ"ל בבת (דק"ס) נתחו ח"א כלים סי' כו סק"ג): מ] ברש"י החדש כתוב לצלע "כפ"מ" וצ"ל "על הקנה" צ"ל "שחוטא דבי קנה": נ] צ"ל ר"א: ס] צ"ל דרבי (גליון) דק"ח ה' "מנחם משיב נפש" (והוא כעין "אמר מר", ואמר דהיינו סתמא כר"א (מנחם משיב נפש) ועיין שפת אמת:

שינויי נוסחאות / פירוש הרי"ף

גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיעור כולו בשגגה אכלו חייב חטאת וחכמים פוטרין: **הדרן עלך הבונה**

פי"ג רבי אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא האורג ב' חוטין ולא שנינן בין בתחלה בין בראש הבגד ובין בסופו ע"ג אריג שהוא ארוג מאתמול. וכך הלכה כחכמים ור' אליעזר פליג דסבר פחות מג' חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין הלכך אי בתחלה התחיל באריג צריך ג' חוטין שתהא מלאכה מתקיימת ...

דעבדה כי כיסתא: **מתני'** הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלא רחב הסיט כפול והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט: **גמ'** ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו ואי חכם הוא חיובי מיחייב דתניא חכם שמת הכל קרוביו הכל ס"ד אלא אימא הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה לא צריכא דלאו חכם הוא ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב דתניא מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לא צריכא דלאו אדם כשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב דתניא ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה תינח מתו אלא חמתו אחמתו קשיא חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה א"ר אבין האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו וכהאי גוונא מי שרי והתניא ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אבין מאי קראה לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע לא צריכא דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא רבי אבא תבר נכתמא אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך א"ר יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל בבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים ברכה שאני וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אחד מן האחין שמת ידאגו

רש"י

דעבדה. הבגד: כי כיסתא. הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ונולט בבגד כמין כיס וצריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ב) והתפירה מתיישבת: **מתני'** הסיט כפול. מפרש בגמרא סיט הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפץ וצבע שהן כולן אבות מלאכות חוט א' ארוך כשיעור הזה חייב: האורג ב' חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט שאע"פ שלא ארגו על פני כל רוחב הבגד חייב: **גמ'** נראה בעיני דהכי גרסי' ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו'. ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שייך למימר אבחמתו ואמאי נקט בחמתו: יצא ידי הקריעה. שאדם חייב לקרוע על מתו: הא במת דידיה. ברייתא דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא תקון: והא מתו. נמי קתני במתני': לעולם במת דידיה. שמוטל עליו לקוברו ומיהו בהנך דלאו בני אבלו' נינהו שאינן מאותן האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: ופרכינן ואי חכם הוא. זה שמת חיובי מיחייב נמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור: חולצין. יוצאים לפניו חלוצי כתף חלוקו קרוע עד שכתיפו חלולה ערומה: מברין עליו ברחבה. שהיו מברין האבלין ברחבה סעודה ראשונה שאבל אוכל אינו אוכל משלו ואסור דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (כד) לחם אנשים לא תאכל: ערבונא שקלי. קודם שיחטא נטלו משכונו: לס"ת שנשרף. הרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) במגילה ששרף יהויקים דכתיב לא פחדו ולא קרעו בגדים (ג) אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות: הא ר' יהודה כו'. ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לתרוצי אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוציא את המת (ד) לקוברו: נחת רוח ליצרו. שמשכך את חמתו: מי שרי והא תניא כו'. אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו: בך. משמע בקרבך שאם היה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: שליף מצבייתא. מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו: מוניני. ציר של דגים קטנים: נכתמא. כיסוי הכד: נודי ספרתה אתה. לשון לנוד לו (איוב ב): ויקברו אותו. ביהושע כתיב: שרגש עליהן הר (ה) להורגן. שלא הספידו כראוי: מדה כנגד מדה. הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יתוסו מן השמים: בבלאי. דמבבל סליק: ימים האריכו. שכלו ימיהם בטוב דהשיב אריכות ימים כדאמרי' בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו וכי יש לך שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם שמתהפכות עליו מרעה לטובה:

תוספות

הכל חולצין עליו. אומר רשב"א דלאפי' אינו רבו חייב כדאמרינן במו"ק (דף כה.) מי תני רבו שמת חכם שמת תני והא דאמר בשילהי פרק אלו מציאות (ב"מ לג.) רבא קרע עליה דההוא גברא דאסברי' זוהמא ליסטרון היינו קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד לרב כדתני בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כו.): **דתניא** ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת כו'. משמע ליה להש"ס דמיירי אפי' באינו כשר: **הא** ר' יהודה והא ר"ש. פי' בקונט' דבהאי שינויא נמי מצי דלא קשה מתו אמתו והא דלא קאמר אלא משום דלא הוזכר אמורא לעיל וקשה לר"י דע"כ תרוייהו במת דידיה איירי ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא לעיל דיצא ידי קריעה וא"כ הויא מלאכה שצריכה לגופה כיון שהיא צורך מצוה כדמוכח לקמן ונראה לר"י דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד על ידי קריעה שיוכל ללובשו בכל שעה ואית (ו) בו חימום ועוד כמו שמחלק לקמן ר"ת דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה אינה באה הכשר מצוה עד הגמר אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול: **לא** צריכא דקעביד למירמא אימתא כו'. השתא הוה מצי לאוקמי תרווייהו כר' יהודה ומתני' דלא עבד למירמא אימתא דבלא"ה מוקמינן לקמן כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור אלא דניחא ליה לאוקמי מתני' בדעביד למירמא אימתא דאי בחמתו (ז) פשיטא דפטור:

שרגש עליהן ההר כו'. משום דלא הספידו דכתיב מיד ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. ע"כ תוספות שאנץ. רש"ל:

ו א מיי' פ"א מהל' שבת הל' יז סמג לאוין סה:
ז ב מיי' שם הלכה יח: [ע"ש]
ח ג מיי' פ"ט שם הל' י סמג לאוין סה:
ט ד מיי' שם הל' יב:
י ה שם הלכה יג:
יא ו שם הלכה טו:
יב ז שם הלכה ז:
יג ח שם הלכה יח:
יד ט מיי' פ"י שם הל' י:
טו י טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף כח:
טז כ מיי' פ"ט מהל' אבל הלכה יא סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ז:
יז ל מ מיי' שם ופי"ב הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו:
יח נ מיי' פ"ט שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ה:
יט ס מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י ופ"ח הלכה ח ופי"ב הלכה א:
כ ע פ מיי' פ"ב מהל' דעות הלכה ג ופ"ו מהלכות מלכים הלכה י סמג לאוין רכט:
כא צ ק מיי' פי"ב מהל' אבל הל' ב סמג עשין ב [בר"ף פ"ג דמו"ק דף רלג. וברא"ש שם סי' נט]:

גליון הש"ס

[מכת"י גמרא דעבדה כי כיסתא. ע' לעיל דף עה ע"א בתוס' ד"ה שכן יריעה וכו']: שם איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן ויעבדו העם. בילקוט יהושע כ"ד הביא זה על פסוק ז' שם ויעבוד ישראל את ה' וגו':

רב נסים גאון

פי"ג ר' אליעזר אומר האורג. חמתו אחמתו לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר פטור עליה. כבר פירשנו בפרק ראשון אבל דבריהם מתני' ר' יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריית' ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ולא אשכחית עיקר פלוגתא ולא ידעינן לה אבל אדוננו האיי גאון כתב בפירוש זה הפרק כזה הענין והא מילתא דמקלקל בחבורה דקאמרינן פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא עדיין לא ידעי' פלוגתייהו היכא ניהי ומתניתא דמפרש בה ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה לא שמיע לנא אלא מגמ'

רבינו חננאל

הקורע על מתו פטור. ואקשינן וכי מקלקל הוא והתניא הקורע על מתו ובאבלו אע"פ שחילל שבת יצא ידי קריעה וכיון שיצא ידי קריעה נמצאת מלאכתו מתקיימת ובשבת כי האי גוונא חייב. ופריק מתני' בקורע על מת דעלמא. דכיון דלא מיחייב בקריעה מקלקל הוא ופטור. ובריית' בקורע על מתו שלו שחייב לקרוע עליו. [illegible]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל עט., ב) מ"ק כה. [תוספתא מ"ק פ"ב], ג) שם, ד) שם, ה) [לעיל עג: וש"נ], ו) [לקמן קז: קמא:] סנהדרין פה. כריתות כ:, ז) [תוספתא דב"ק פ"ט], ח) [נדה יג:], ט) [ב"ב קי:], י) עיין לעיל כט. ופירש"י ד"ה חוץ מן המלל, כ) עיין מו"ק כ:, ל) ב"ק יז רע"א, מ) מו"ק כז:, נ) עיין עירובין יט., ס) משלי ג ב, ע) כמ"ש התוס' לעיל צח. ד"ה אטבעי (הגר"א מגרידץ) וכן לקמן קמב. תוס' ד"ה ונשדינהו ועיין מה שציין בהגהות ר' זאב וואלף בילק"מ, פ) קו., צ) במדבר כ כט דברים לד ח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כבוד שעשה לו לא: (ב) רש"י ד"ה כי כיסתא וכו' ומולל לפנים והתפירה: (ג) ד"ה לס"ת וכו' קרעו בגדיהם: (ד) ד"ה הא ר' יהודה וכו' במוציא את המת. נ"ב ע"ל בפרק המצניע דף צד ריש ע"ב: (ה) ד"ה שרגש עליהן ההר וכו' הספידוהו כראוי: (ו) תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' ובכל שעה דאית בו חימום: (ז) ד"ה לא צריכא וכו' דלאי בחמתו גרידא פשיטא:

תורה אור השלם

א) לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: [תהלים פא, י]
ב) נֹדִי סָפַרְתָּה אָתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי בְנֹאדֶךָ הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ: [תהלים נו, ט]
ג) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ: [יהושע כד, ל]
ד) בְּסַאסְּאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: [ישעיה כז, ח]
ה) וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת יְיָ כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשׁוּעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יְיָ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: [שופטים ב, ז]
ו) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: [דברים יא, כא]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] ובאבלו על מתו (כ"ה בתוס' רי"ד). ב] גי' ר"ח מן מיחייב, עיי"ש. [illegible]

[illegible]

ידאגו כל האחין כולן אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה אמרי לה דמות גדול ואמרי לה דמות קטן: וכל המקלקלין פטורין: תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם ת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והאנן תנן כל המקלקלין פטורין מתניתין רבי יהודה ברייתא רבי שמעון מ"ט דר' שמעון מדאיצטריך קרא למישרא מילה הא חובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין: שיעור המלבן כו': רב יוסף מחוי כפול רב חייא בר אמי מחוי פשוט: **מתני'** ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכ"א צפור למגדל וצבי

רש"י

ידאגו. ייראו מן המיתה: דמות גדול. יש לדאוג הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית: ואמרי לה דמות קטן. שבקללה מתחילין מן הקטן[ז]: חוץ מחובל. באדם דמקלקל הוא וחייב דתנן (ב"ק פז.) החובל בחברו בשבת פטור (א) מלשלם מפני שנדון בנפשו: ומבעיר. את הגדיש מקלקל הוא וחייב כדתנן (שם דף לד:) והוא שהדליק את הגדיש פטור מן תשלומין מפני שנדון בנפשו: אינה משנה. דאם מקלקל הוא פטור: בצריך. לדם היוצא מן החבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אבל נמצא מתקן הוא אצל הכלב: והא תנן כל המקלקלין פטורין. ואפי' חובל ומבעיר וקשיין אהדדי ולרבי אבהו פריך: מתני' ר' יהודה. דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולא איתפרש היכא ול"נ מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה הוא משום תקון אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע על מתו פטור סיפא ר"י: וברייתא ר"ש היא. דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים (ב) לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב כדיליף לקמיה: מדאיצטריך קרא. וביום השמיני[ח] ביום יתירא ואפי' בשבת[ט] ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב: ומדאסר רחמנא הבערה דבת כהן. בשבת (לקמן בפרק ר' אליעזר[י]): מה לי מתקן כלי. הא נמי מתקן גברא הוא ויש מלאכה בתיקון זה: בישול פתילה. שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיה[ט] ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן וצורף: סמנין. של מלאכת המשכן: רב יוסף מחוי. הא הסיט כפול דמתני' כפול ממש בריוח קצר שבין אצבע לאמה משער שני פעמים: מחוי פשוט. בריוח שבין גודל לאצבע פעם אחד הוא כפול דמתני' שיש בו כפלים כאותו שבין אמה לאצבע: מתני' הצד צפור. עד שהכניסו למגדל משטי"ר בלע"ז חייב דזו היא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא לו דרך חלונות[מ]:

תוספות

חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא כו'. פי' רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהודה וכן משמע בסמוך מתוך פי' רש"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא דאטו משום דס"ל כר' יהודה מאן דתנא כר"ש משתקינן ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר אע"פ שאינו צריך לכלבו ולאפרו חייב לר' שמעון דגמר ממילה והבערת בת כהן ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קצת תיקון כגון דצריך לכלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קצת תיקון שהוא צורך מצוה אבל לר' יהודה אפי' צריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל האפר אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ח.) סכין של ע"ז מותר לשחוט בה מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב דדוקא לענין ע"ז חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם[י] ולא חשיב ליה נהנה כיון דקלקולו יתר על תקונו ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בצריך לכלבו ואפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה ההבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבר מן החי וקורע למירמא אימתא אאינשי דביתיה[כ] חשיב ליה לר"י נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת המזיקין (לקמן קכא:) חייב לר' יהודה דבא התיקון בשעת הקלקול ולר"ש פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דמיחייב לכ"ע אע"ג שבשעת הקלקול אינו בא התיקון היינו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לבסוף ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלקול:

בחובל וצריך לכלבו כו'. וא"ת ור' אבהו דמחייב אפי' באין צריך לכלבו כיון דאין צריך כלל הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי צריכה לגופה כדאמרי' בריש הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכן משמע בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.) גבי חלזון ובפרק כל כתבי (לקמן דף קכא:) ובס"פ ספק אכל (כריתות דף כ:) וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהויא צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדרה ור' אבהו אע"ג דלא חשיב צורך מצוה תיקון מ"מ צריכה לגופה חשיב וא"ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה[נ] וי"ל דלא דמי דהכא הוא צריך לנטילת נשמה כדי לתת לכלבו דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש ומבעיר נמי צריך להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר כדי לבשל קדרה אבל חופר הגומא נעשית מאליה ואינו נהנה ממנה כלום[מ]:

מדאצטריך קרא למישרי מילה כו'. וא"ת למה לי למילף ממילה נילף כולה מילתא מהבערת בת כהן דלא דחי שבת דבהבערה איכא נטילת נשמה וחובל נמי לא מחייב אלא משום נטילת נשמה וי"ל דלענין מקלקל בחבורה ליכא למילף מהבערה[ו] דהתם התיקון בא בשעת הקלקול אבל לענין מקלקל בהבערה יליף שפיר דאחר[ז] הבערה בא התיקון כדפי' אי נמי אי לאו דילפינן ממילה דמקלקל בחבורה חייב ה"א דרציחה דוחה את השבת דלאו מלאכה היא והבערה לחודה היא דאימעטה משום דמקלקל בהבערה חייב:

דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי. לאו משום דסבר כר' יהודה אלא מפרש הוא אליבא דר' יהודה: **מה** לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין. אין לפרש כמו שבישול סממנין מתקן להיות יותר חשובים כך פתילה חשובה יותר ע"י בישול דאי היינו טעמא דר' יהודה שאר מיתות ב"ד דלא דחו שבת מנלן כיון דלא שייך בהו תיקון דהבערה[פ] לא אסרה תורה אלא משום תיקון פתילה ועוד שריפת בת כהן גופה מנלן דלא דחינן היכא דתיקן הפתילה מאתמול ואומר ר"י דה"פ מה לי בישול פתילה לצורך שריפת בת כהן מה לי בישול סממנין לצורך צביעת בגד דכי היכי דבישול סממנין לצורך צביעה חשוב תיקון ה"נ בישול פתילה לצורך שריפה ומהכא נפקא לן שפיר דכל שאר מיתות ב"ד חשוב תיקון משום מצוה דאי לאו שריפה עצמה חשיבא תיקון משום בישול פתילה לא הוה אסורה אע"פ שמתקנת בכך דכיון שאינה אלא משום שריפה לא הוה חשיב תיקון ולא מיחייב וכן מוציא מרא לחפור לקבור בו מת לר"ש[י] כמו[ט] מוציא כיס לקבל בו זיבה בפ"ק (דף יב.) וא"ת בשלמא לר' יהודה שפיר שמעינן דהבערה ללאו יצאת או לחלק מדלא כתב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכתב הבערה ש"מ ללאו יצאת או לחלק כדפרישית בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) [ד"ה הבערה] אלא לר"ש דאיצטריך למיכתב הבערה לחייב מקלקל בהבערה מנא ליה דיצאת ללאו או לחלק וליכא למימר דנפקא ליה לחלק מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בפרק הבונה (לעיל דף קג:) פליג ר"ש בהדיא אר' יוסי ודריש ליה לדרשה אחריתי וי"ל דנפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) והשתא אתי שפיר הא דהוה קשה[פ] שמואל דאמר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יוסי דהשתא כר"ש ס"ל ובפ"ק דיבמות (דף ו:) קאמר דאיצטריך קרא למיסר הבערת בת כהן שבת משום דהוה סלקא דעתך למישרי מקל וחומר מעבודה דדחיא שבת היינו כר' יהודה דחשיב ליה תיקון אבל לר' שמעון איצטריך קרא בהבערה לחייב כל מקלקל בהבערה הך פלוגתא דמקלקל בחבורה מפרש רש"י דנפקא לן מפלוגתא שאינה צריכה לגופה משמע דלא בעי לר' שמעון צריך לכלבו ולאפרו ולפי זה צריך לומר דר' אבהו כר"ש ור' יוחנן כר' יהודה ואין נראה כדפי' לעיל[ע] ונ"ל דהך פלוגתא דמקלקל בחבורה קבלה היתה בידם:
ואין

רבינו חננאל

אאינשי ביתיה ואית מן רבנן דטעו ודמהו היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מחייב והא כעובד ע"ז חשיב אטו עובד ע"ז והעושה דברים מכוערים מותר ושנויה לקושיא וגרסי מסבריתן וכי האי גוונא מי שרי והתניא ר' שמעון בן אלעזר וכו' א) והאדרינן להו ואיסורא מי הוי קשיא למ"ד מתקן חייב הוא ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא

וכה"ג [מן] מיחייב דכיון דאמר [ר' אבין] מתקן הוא משום דעביד נחת ליצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה. אקשינן עליה האי תיקונא הוא אדרבה האי קלקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא ולא שמעינן לר' יהודה במקלקל דמחייב נדחה ר' אבין ובטיל פירוקיה לגמרי. **ואוקימנא** לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה וקא מחזי דבחמתיה עביד וקא מכוין לתקוני לאינשי ביתיה וכרב יהודה דהוא שליף מצבייתא כו' דכל כי האי גוונא תיקונא היא ולא קלקולא אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מאן דעביד הכי בשבת לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור ומתני' כר' שמעון: **פיס' כל המקלקלין פטורין.** תני ר' אבהו דמחייב חובל ומבעיר ואע"ג דאמר ר' יוחנן אינה משנה אלא החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו דלא מקלקלין נינהו מיהו איצטרכינן לברר היכא אמירא החובל והמבעיר שלא לצורך חייב ואהדרינן מתניתין ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור וברייתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ואל תתמה דרישא דמתניתין כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה וסיפא כר' יהודה במקלקל בחבורה [דבהא] סבר לה כמר ובהא סבר לה כמר **ומילתא** דמקלקל בחבורה דקאמרי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא לא ברירה לן עיקר פלוגתייהו דא היכי ניהו ומתניתא דמפרשא במקלקל בחבורה ר' יהודה פוטר ור' שמעון מחייב לא שמיע לן אלא מגמרא בלחוד הוא דשמעינן ליה. **ובעושה** חבורה ומתקן כ"ע לא פליגי דמחייב כי פליגי בעושה חבורה ומקלקל דר' יהודה פוטר וסתם מתניתין כוותיה ור' שמעון אסרי. וגרסינן באלו דברים בפסח א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי אזלת לקמיה דר' זריקא בעי מיניה למאן דסבר מקלקל

חשק שלמה על רבינו חננאל א) נראה דט"ס יש כאן וצריך תיקון:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ג מהל' אבל הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ה:
כג ב ג מיי' פ"א מהל' שבת הל' יז ופ"ח הלכה ז ופי"י הלכה י ופי"ב הלכה א סמג לאוין סה:
כד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:
כה ה מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף א:

רב נסים גאון

ידעינן דפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא: מדאצטריך קרא למישרא מילה. עיקר דילה בתורת כהנים וביום השמיני ימול ימול ואפי' בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או מקיים אני מחלליה אף במילה ומה אני מקיים ימול חוץ מן השבת ת"ל וביום ואפי' בשבת ובפרק ר' אליעזר (דף קלב) אמרו עוד עד כאן לא פליגי אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דחיא מנא לן. ונאמרו בדבר זה כמה טעמים והעיקר הוא מה שאמר ר' יוחנן כי דבריו שוין עם הברייתא ועליהן אנו סומכין והואיל והוצרך הכתוב לומר וביום להתיר המילה בשבת שהיא מצוה הודיע אותנו שחבורה בעלמא חוץ מן המילה אסור לעשותה וחייב עליה בשבת. **ומדאסר רחמנא** הבערה גבי בת כהן מכלל דמבעיר בעלמא חייב. כבר ידעת כי ד' מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק וכי בת כהן שזינתה מיתתה בשריפה והא אחת מן הנשרפין כדכתיב (ויקרא כא) ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף ובמסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) זכרו היאך מצות שריפה ואמרו מצות שריפה הנשרפין היו משקעין אותן בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשה לתוך רכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. ופירשו בתלמוד מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר ועל פי זה נאמרה כאן מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין כלומר פתילה של אבר שתישרף בה בת כהן שזינתה והזהיר הקב"ה אותן שלא ישרפו המתחייב שריפה ביום שבת כמה שנאמר (שמות לה) לא תבערו

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ב"ק לד:, ב) [שם יבמות עז: סנהדרין סב.], ג) [לעיל יב. עג: וש"נ], ד) [יבמות דף ו: ע"ש], ה) [מילה כז.], ו) הוא כלי (תוס' לקמן קמו ע"א ד"ה מתיר), ז) [ברכות סא.], ח) ויקרא יב ג, ט) סנהדרין נב., י) עיין ע"ז יב סע"א, כ) לעיל קה:, ל) [לעיל עג:], מ) [וע"ע תוס' סנהדרין פד: ד"ה מאן שמעת], נ) לעיל צד:, ס) [עי' תוס' לעיל ע: ד"ה לא מסתמע], ע) ד"ה חוץ.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חוץ מחובל וכו' פטור מכולן מפני [וכן גי' רש"ל]: (ב) ד"ה וברייתא וכו' מבעיר עצים באור לקדרתו:

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא. עירובין ט ע"א. מילה יב ע"ב. יומא מג ע"ב. יבמות עז ע"ב. סנהדרין סב ע"א: [מכתי' גמרא ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב. ע' פסחים דף עה ע"א בתוס' ד"ה למעוטי אבר וכו']:

הגהות וציונים

א] בכת"י נוסף ואפי' חובל ומבעיר (וכ"ה ברש"י וצ"ל הפסק הנקודה אחר מלת ומבעיר, דק"ס): ב] [גיר' הערוך כפוף ע"ש בערך כף ובערך סט ועי' ברמב"ם ובמגיד ועיין תוס' מנחות לה ע"ב ד"ה וכמה וכו'] (גליון) עיין שנות אליהו ערלה פ"ג מ"ב שצ"ל כפוף: ג] נראה דכאן צ"ל לקמן בפרק ר' אליעזר (קלב ע"א) במקום להלן בדבור שאח"ז (באה"מ, מצור דבש): ד] צ"ל יבמות ו ע"ב סנהדרין לה ע"ב (גליון) ועיין לעיל אות ד: ה] עיין רש"ש שהקשה דהא בגמ' מפורש דמשום משתמיט הוא: ו] נדצ"ל מהבערתה או שצ"ל מהבערת בת כהן (ב"ש): ז] נדצ"ל דבשעת (הגרי"א חבר) ובב"ש כתב דא"צ להגיה: ח] נדצ"ל דהבערת בת כהן (ב"ש): ט] נדצ"ל וכמו:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]